

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора,
професора кафедри прикладної психології та логопедії
Бердянського державного педагогічного університету

Федоренко Світлани Володимирівни

на дисертаційну роботу **Лук'яненко Анни Валеріївни**

«Психолого-педагогічні умови інтегративної медико-психолого-педагогічної
допомоги особам із порушеннями мовлення органічного ґенезу»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 016 Спеціальна освіта

галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Актуальність теми дисертації. У сучасній педагогічній науці значна увага приділяється питанням корекції мовленнєвих порушень у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, зокрема у випадках порушень мовлення органічного ґенезу. Ці порушення значно впливають на загальний розвиток дитини, включаючи її когнітивні функції, емоційний стан, соціалізацію тощо. Вчасне та ефективне втручання в ранньому віці може запобігти негативним наслідкам, таким як затримка мовленнєвого розвитку, порушення в адаптаційних процесах і когнітивних здібностях, а також проблеми в емоційній сфері.

На сьогодні, наукове осмислення інтегративного підходу до медико-психолого-педагогічної допомоги дітям з порушеннями мовлення органічного ґенезу залишається недостатнім. Існуючі наукові розробки не завжди охоплюють усі аспекти цієї проблеми, зокрема ефективність поєднання педагогічних та медичних методів у процесі корекції мовлення. Водночас, важливим аспектом є те, як корекційні методи можуть бути адаптовані до індивідуальних особливостей кожної дитини та забезпечити повноцінну взаємодію між усіма фахівцями, які беруть участь у корекційному процесі.

У дисертаційному дослідженні Лук'яненко Анни Валеріївни представлені методика та комплекс психолого-педагогічних умов інтегративної медико-психолого-педагогічної допомоги дітям з порушеннями мовлення органічного ґенезу, що є надзвичайно актуальним на сьогоднішній день. Питання, розглянуті в роботі, займають важливе місце у сучасній педагогічній практиці та потребують розробки нових підходів, спрямованих на забезпечення всебічної допомоги дітям з наявними порушеннями мовлення та зубощелепної системи. Вони вимагають від фахівців використання інтегративного підходу, який поєднує методи логопедичної, медичної, психологічної та педагогічної корекції.

Авторка дослідження робить суттєвий внесок у розробку нових підходів до цієї проблеми, визначаючи психолого-педагогічні умови інтегративної допомоги. Вона окреслює основні аспекти, що мають забезпечити ефективне поєднання методів логопедії та медичних технологій, створюючи таким чином умови для успішної корекції мовлення та подальшого розвитку зазначеної категорії дітей. Теоретично обґрунтовані та емпірично підтверджені підходи до інтегративної медико-психолого-педагогічної допомоги дають змогу створити умови для ефективного вирішення проблеми порушень мовлення органічного ґенезу у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Особливу увагу в роботі авторка приділяє інтегративним процесам через взаємодію різних фахівців, зокрема вчителів-логопедів, стоматологів-ортодонтів та психологів, що дозволяє забезпечити всебічний підхід до корекції порушень мовлення. Дисертація також містить розробку нової методики для оптимізації роботи з дітьми із порушеннями мовлення та зубощелепної системи, зокрема щодо покращення їхнього розвитку через інтеграцію різних видів допомоги (логокорекція, тейпування та ортодонтичне лікування), що дозволяє значно підвищити ефективність корекційного процесу.

Науковий внесок авторки щодо вирішення зазначених проблем є безсумнівним. Робота ґрунтується на глибокому аналізі існуючих методичних

підходів та пропонує нові шляхи для оптимізації корекційної роботи. Визначені в дисертації психолого-педагогічні умови та методика інтегративної медико-психолого-педагогічної допомоги дітям із порушеннями мовлення органічного ґенезу є важливим кроком для досягнення бажаних результатів корекційної роботи в найкоротші строки, що сприяє успішному розвитку та адаптації таких дітей у суспільстві.

Таким чином, актуальність теми дослідження Лук'яненко Анни Валеріївни безумовно є високою. Запропоновані підходи до інтегративної медико-психолого-педагогічної допомоги дітям з порушеннями мовлення органічного ґенезу є новаторськими та мають важливе практичне значення для покращення результатів корекційної роботи та розвитку сучасної науки.

Ступінь обґрунтованості використаних методів, результатів і положень дисертації. Дисертаційне дослідження Лук'яненко Анни Валеріївни має чітку логічну структуру та містить достатнє обґрунтування основних наукових положень, що виносяться на захист. Розділи дисертації розкривають логіку і послідовність проведення дослідницької роботи. Зміст дисертаційної роботи побудований на відповідному матеріалі, аналіз та узагальнення якого дало можливість сформулювати належним чином обґрунтовані основні наукові положення, висновки та рекомендації. Про це свідчить аналіз тексту дисертації та змісту публікацій автора.

Досягненню поставленої мети, розв'язанню визначених здобувачкою завдань на різних етапах наукового пошуку та формулюванню висновків наукового дослідження слугували обрані методи дослідження. Вони були спрямовані на розробку та обґрунтування методики інтегративної медико-психолого-педагогічної допомоги дітям із порушеннями мовлення органічного ґенезу, визначення психолого-педагогічних умов інтегративної допомоги. Був проведений триетапний педагогічний експеримент для визначення ефективності експериментальної методики, а також опитування, тестування, аналіз розв'язання проблемних завдань, спостереження з метою діагностики,

визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості мовлення у дітей з мовленнєвими та зубощелепними порушеннями.

У першому розділі з'ясовано стан розробленості питання надання інтегративної медико-психолого-педагогічної допомоги дітям із порушеннями мовлення та зубощелепної системи. Проаналізовано основні поняття досліджуваної проблеми. Визначено, що інтегративна допомога є багатокомпонентною системою підтримки осіб із порушеннями мовлення, яка об'єднує педагогічний, психологічний, медичний та соціальний аспекти. Встановлено, що мовленнєві розлади, спричинені порушеннями зубощелепної системи, мають комплексний характер і потребують ранньої діагностики, всебічної корекційної роботи та участі фахівців різних спеціальностей.

Позитивно оцінено другий розділ, в якому дисертанткою вивчався стан сформованості мовлення у дітей із порушеннями мовлення та зубощелепної системи та у дітей без порушень. Визначено критерії (анатомо-фізіологічний, фонетико-фонематичний, лексико-граматичний та комунікативний), показники та рівні сформованості мовленнєвих складових. Встановлено, що у дітей із порушеннями мовлення та зубощелепної системи рівень сформованості мовленнєвих складових є значно нижчим, ніж у дітей без таких порушень. Найбільші відмінності спостерігаються у фонетико-фонематичній та анатомо-фізіологічній складових, що є основою для розвитку мовлення.

Беззаперечно, на увагу заслуговує третій розділ дисертаційного дослідження «Експериментальна методика інтегративної логопедичної допомоги особам із порушеннями мовлення органічного ґенезу». Дисертанткою розроблено експериментальну методику інтегративної медико-психолого-педагогічної допомоги особам із порушеннями мовлення органічного ґенезу, розроблену з урахуванням вікових особливостей, ступеню розвитку артикуляційного апарату та зубощелепної системи, базувалася на складових впливу відповідно до визначених раніше критеріїв сформованості мовлення (анатомо-фізіологічної, фонетико-фонематичної, лексично-граматичної та комунікативної складових). У дослідженні визначені

психолого-педагогічні умови надання інтегративної медико-психолого-педагогічної допомоги особам із порушеннями мовлення органічного генезу. До них автор віднесла: організаційно-педагогічні умови (створення комунікативного середовища, інтеграція логопедичної роботи у загальноосвітній процес, співпраця педагогів, логопедів та психологів, стоматологів-ортодонтів, робота з батьками); технологічні умови (логопедичне діагностування, використання інформаційних технологій, залучення альтернативних методів корекції); внутрішні, суб'єктивні педагогічні умови (усвідомлення необхідності логопедичної допомоги, самоаналіз і самооцінка, мотивація до мовленнєвої діяльності, формування впевненості у власних можливостях). Дисертанткою доведено, що надання інтегративної допомоги особам із порушеннями мовлення органічного генезу вимагає створення комплексу психолого-педагогічних умов, спрямованих на забезпечення ефективного розвитку мовленнєвих навичок і сприяння соціальній адаптації. Інтегративна допомога передбачає залучення фахівців різного профілю та використання комплексних методів роботи, спрямованих на подолання порушень мовленнєвого розвитку.

Результати емпіричного дослідження на контрольно-оцінювальному етапі визначили вищу ефективність експериментальної методики у порівнянні зі стандартною в корекції усіх складових мовлення у дітей із порушеннями мовлення та зубощелепної системи.

Наукова робота ґрунтується на достатній джерельній базі. У списку використаних джерел 188 найменувань, з них 51 – іноземною мовою.

Наукові положення та висновки, що сформульовані у дисертації, є достатньо апробованими на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, на засіданнях відділу логопедії Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України (2021-2024 рр.).

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. Наукові результати

дисертаційної роботи відображено у друкованих працях Лук'яненко Анни Валеріївни. Основний зміст та результати дослідження досить повно висвітлено в 11 публікаціях, серед них 5 статей: 3 статті в фахових наукових виданнях України; 1 стаття в журналі, що індексується в міжнародній базі Web of Science, 1 стаття у зарубіжному науковому виданні та 6 тез. Особистий внесок здобувача в зазначених роботах полягає в обґрунтуванні ефективності інтегративного підходу до подолання мовленнєвих порушень у дітей, розробці експериментальної методики інтегративної медико-психолого-педагогічної допомоги дітям із порушеннями мовлення органічного генезу та якісній і кількісній обробці її результатів, визначенні психолого-педагогічних умов надання інтегративної допомоги дітям із порушеннями мовлення та зубощелепної системи.

Відповідність змісту анотації основним положенням дисертації. У тексті анотації стисло висвітлено основні положення, зміст, результати і висновки дослідження А.В. Лук'яненко. Слід зазначити, що зміст анотації та основні положення дисертації є ідентичними: їх порівняльний аналіз переконує, що в частині формулювання мети, об'єкту, предмету, завдань, положень наукової новизни, висновків до розділів, загальних висновків не міститься інформації, яка би була відмінною.

Дискусійні питання та зауваження щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи отримані результати дослідження, їх наукову новизну та практичну значущість, необхідно відзначити дискусійні положення дисертації та окремі зауваження:

1. У дисертації представлено глибокий теоретичний аналіз історичних аспектів розвитку логопедії та деяких сучасних підходів логокорекції у контексті інтегративної допомоги. Очевидним є той факт, що саме інтеграція логопедичної та медичної складових у корекційному маршруті може дати найкращі результати при роботі з дітьми, у яких виявлені порушення мовлення органічного генезу. Проте, на нашу думку, бажано було б детальніше описати

2. У роботі представлена методика вивчення сформованості мовлення у дітей із мовленнєвими розладами та порушеннями зубощелепної системи. Чітко визначені критерії (анатомо-фізіологічний, фонетико-фонематичний, лексико-граматичний та комунікативний) та їх показники, а також рівні сформованості мовлення (високий, достатній, середній, низький), які дають змогу всебічно обстежити мовлення дитини на різних етапах експериментального дослідження. Разом з цим, доцільним видається розгляд можливостей адаптації та гнучкості представленої методики для застосування до інших груп дітей з мовленнєвими порушеннями. Зокрема, чи можлива її адаптація до дітей із функціональними порушеннями мовлення.

3. Глибина та об'ємність дослідження, кількість залучених до експерименту дітей, статистичний аналіз емпіричних даних вказують на чіткий алгоритм організації дослідження, доводять достовірність тверджень. Представлена у дослідженні методика інтегративної медико-психолого-педагогічної допомоги дітям із порушеннями мовлення органічного ґенезу підкреслює значущість участі у корекційному маршруті як логопеда, так і стоматолога-ортодонта. У цьому контексті, на нашу думку, перспективним видається подальше дослідження можливостей розширення команди фахівців, зокрема залучення нейропсихолога або дитячого психіатра для забезпечення ще більш цілісного підходу до подолання мовленнєвих порушень органічного ґенезу.

Зазначимо, що висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Лук'яненко Анни Валеріївни.

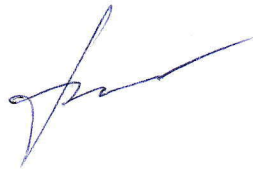
Загальний висновок про відповідність дисертації чинним вимогам

Незважаючи на висловлені зауваження, вважаємо, що дисертація Лук'яненко Анни Валеріївни «Психолого-педагогічні умови інтегративної медико-психолого-педагогічної допомоги особам із порушеннями мовлення органічного ґенезу» за актуальністю, науково-теоретичним рівнем, новизною

постановки та розв'язанням проблеми, практичним значенням відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, зокрема вимогам п.10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та може бути представлена у спеціалізованій вченій раді для присудження Лук'яненко Анні Валеріївні наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 016 Спеціальна освіта.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри прикладної
психології та логопедії
Бердянського державного
педагогічного університету

Світлана ФЕДОРЕНКО

Підпис Світлани ФЕДОРЕНКО засвідчую:

Ректор

Ігор БОГДАНОВ